

04.03.2026.

Pētījums atklāj satraucošu faktu: Eksports Latvijā – daudzināts vārdos, bet ne darbos

Latvijā par eksportu runā daudz – un emocionāli. Taču aiz lepnuma pilniem stāstiem trūkst skaidra valsts mērķa un vienota rīcības plāna - secināts Analītikas un vadības grupas “PowerHouse Latvia” veiktajā pētījumā*, kurā analizēti ieraksti digitālajā telpā pērn. Eksports ir viena no visbiežāk pieminētajām tēmām, runājot par ekonomiku, tomēr saruna par to Latvijā ir fragmentēta, politizēta un bieži – virspusēja – norāda pētnieki.

Kā liecina pētījuma rezultāti, digitālajā vidē par eksportu netiek runāts viengabalaini. Tajā līdzās pastāv vairāki atšķirīgi skatījumi, kas veido trīs dominējošus eksporta stāstus jeb naratīvus. Katrs no tiem akcentē citus aspektus – vieni runā par eksportu kā nacionālās pašapziņas jautājumu, citi kā par ekonomikas izrāviena instrumentu, vēl citi – kā par sausu statistikas indikatoru. Šie stāsti ne vienmēr viens otru papildina; bieži tie konkurē savā starpā un rada fragmentētu priekšstatu par to, ko Latvijai patiesībā nozīmē eksports un kāds ir tā stratēģiskais mērķis.

“Šāda fragmentācija nav tikai komunikācijas jautājums – tā ir reāla problēma, kas ietekmē reālus lēmumus. Šāda nevienprātība liecina, ka valstij ir grūti definēt galvenās prioritātes. Rezultātā, kamēr nav konsekventa un vienota redzējuma, uzņēmēji spiesti pielāgoties mainīgiem signāliem un viņi nevar paļauties, ka valsts uzņemtais kurss eksportam ir stabils un ilgtermiņa,” saka “PowerHouse Latvia” pētniecības direktors Mārtiņš Daugulis.

Saskaņā ar grupas “PowerHouse Latvia” analizētajiem datiem, vizīplatītākais digitālajā vidē ir politiski emocionālais eksporta stāsts. Tajā eksports tiek cildināts kā drošas valsts ekonomikas balsts, tautsaimniecības lepnums un pat nacionālās identitātes daļa.

Otrs nozīmīgākais ir inovāciju un nākotnes stāsts – strukturētāks un optimistiskāks. Tajā eksports tiek pozicionēts kā ceļš uz labklājību, ar uzsvāru uz augstas pievienotās vērtības produktiem un zināšanās balstītu

ekonomiku. Līdzās tradicionālajiem ekonomikas balstiem – mežsaimniecībai un lauksaimniecībai – kā stratēģiski perspektīvas nozares tiek izceltas aizsardzības industrija, atjaunīgā enerģija, digitālie pakalpojumi un intelektuālais īpašums – no e-pārvaldes līdz mākslīgā intelekta risinājumiem un kibernetikai. Kā atzīmē pētījuma veicēji, vienlaikus šajā stāstā skaidri iezīmējas arī neatrisinātie “mājasdarbi”, īpaši investīciju vides un finansējuma pieejamības uzlabošana.

Visbeidzot nereti komunikācijā eksports tiek ietērpts statistiski ekonomiskajā stāstā, kas to aplūko caur skaitļiem. Eksports un imports kalpo kā tautsaimniecības temperatūras mērītājs, savukārt sektoru un preču grupu dinamika ļauj spriest par Latvijas ekonomikas struktūras pārmaiņām. Šeit eksportu ietekmē arī ārējie faktori – karš, sankcijas pret Krieviju, ASV tarifu politika –, un Latvijas rezultāti regulāri tiek salīdzināti ar Lietuvas un Igaunijas sniegumu.

“Šobrīd eksports digitālajā komunikācijā ir salīdzinoši margināla tēma – tas reti kļūst par plašas sabiedriskas diskusijas centru un lielākoties paliek profesionālajā un institucionālajā vidē. Ja eksports neieņem vietu sabiedrības informatīvajā dienaskārtībā, tas nekļūst arī par kopīgu ambīciju. Bez mērķtiecīga un vienota stāsta publiskajā telpā eksportu nav iespējams nostiprināt kā skaidru valsts attīstības prioritāti, un tas ierobežo arī politisko gribu rīkoties,” saka “PowerHouse Latvia” pētniecības direktors Mārtiņš Daugulis.

Arī paši uzņēmēji norāda uz vairākiem šķēršļiem un izaicinājumiem, kas – it īpaši valsts uzņēmumiem – traucē audzēt eksporta jaudu. Aptaujātie **Valsts inovatīvo kapitālsabiedrību iniciatīvas (VIKI)** biedri kā lielākos izaicinājumus min ne tikai normatīvo regulējumu, bet arī īpašnieku (valsts) gaidu nekonkrētību, pārāk striktu kontrolējošo institūciju uzraudzību, akcionāru atšķirīgās nostājas un valsts kopējo pozicionējumu šajā jautājumā. VIKI dalībnieki uzskata, ka eksportspējas stiprināšanai būtu jāveicina kopējā izpratne par eksportu kā pašsaprotamu uzņēmējdarbības daļu.

Jau ziņots, ka VIKI, kas šobrīd apvieno vairāk nekā 30 valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību, 2026. gadā pastiprināti pievērsīsies eksportspējas un izaugsmes veicināšanai. VIKI uzsver, ka valsts lielāko uzņēmumu eksporta apgrozījums ir neproporcionāli mazs, tikai atsevišķās jomās (enerģētika, transports, lauksaimniecība un mežsaimniecība, sakari, nekustamais

Īpašums) pārsniedzot 1 % no nozares kopējā eksporta apgrozījuma, un šī neizmantotā potenciāla dēļ Latvijas ekonomikai katru gadu iet secen desmitiem miljonu eiro.

** Pētījumā apkopoti 15 366 ieraksti tīmekļvietnēs, sociālajos medijos X, Facebook, YouTube u. c. digitālajos kanālos, kuros minēts atslēgas vārds “eksports” un kas publicēti laikā no 2025. gada 10. marta līdz 2026. gada 15. februārim.*